

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA POLJSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Edi Lozar

**Fonološka i morfološka obilježja kašupskoga jezika u odnosu na
poljski književni jezik**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Dr. sc. Neda Pintarić, red. prof.

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA POLJSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Edi Lozar

**Phonological and morphological characteristics of the Cassubian
language compared to the Polish standard language**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Dr. sc. Neda Pintarić, red. prof.

Zagreb, 2019.

Sažetak

1. Uvod.....	4
2. Definicija kašupštine i njezina povijest	4
2.1. Status kašupskoga jezika (Status kaszëbsczégò jãzëka)	6
2.2. Dijalekti kašupskoga jezika.....	7
3. Lingvistička analiza kašupštine	10
3.1. Fonologija (fònologia).....	10
3.1.1. Samoglasnici (samòzwãczi) u kašupskome jeziku	10
3.1.1. Samoglasnici (samòzwãczi) u kašupskome jeziku	11
3.1.2. Dužina samoglasnika.....	14
3.1.3. Labijalizacija samoglasnika.....	14
3.1.4. Suglasnici (spółzwãczi) u kašupskome jeziku.....	15
3.1.5. Izgovor kašupskih suglasnika.....	17
3.1.6. Dvoznaci u kašupskome jeziku	17
3.2. Morfološka raščlamba	18
3.2.1. Imenice (jistniki).....	18
Imenice muškoga roda (chłopsczi ôrt).....	18
Imenice ženskoga roda (białogłowszczi ôrt)	21
Imenice srednjega roda (dзецny ôrt)	22
3.2.2. Pridjevi (znankòwniki)	24
Opisni pridjevi	24
Posesivni pridjevi	26
3.2.3. Zamjenice (zamiona)	29
Osobne zamjenice (personowé zamiona)	29
Posesivne zamjenice (dosebné zamiona).....	30
3.2.4. Brojevi (wielniczi).....	35
Glavni brojevi (spòdlowé wielniczi)	35
Redni brojevi (rzãdowé wielniczi)	39

Zbirni brojevi (zbiérné wielniczi).....	39
3.2.5. Prilozi (przëczasniczi)	40
Stupnjevanje priloga	40
3.2.6. Prijedlozi (przëmiona)	41
3.2.7. Veznici (wiążënia).....	42
3.2.8. Usklici (krzikniczi)	43
3.2.9. Čestice (partiklë).....	43
3.2.10. Glagoli (czasniczi)	44
Sadašnje vrijeme (terny czas)	45
Prošlo vrijeme (ùszły czas).....	46
Pretprošlo vrijeme (zaùszły czas)	48
Buduće vrijeme (przińdy czas)	49
Glagolski načini (nôdżib)	52
Participi glagola (mionoczasniczi)	53
Infinitiv (infinitiw).....	54
4 .Glavne razlike između poljskoga i kašupskoga jezika	54
5. Zaključak.....	57
6. Literatura.....	59

Sažetak

Diplomski rad *Fonološka i morfološka obilježja kašupskoga jezika u odnosu na poljski književni jezik* bavi se problematikom u određivanju definicije kašupskoga idioma i njegove povezanosti s poljskim književnim jezikom. Rad je podijeljen na tri dijela: u prvome se dijelu definira kašupština i objašnjava njezina povijest. U drugome su dijelu analizirana fonološka i morfološka obilježja kašupskoga jezika, dok su u trećem dijelu prikazana ona obilježja kašupskoga koja ga najviše razlikuju od poljskoga jezika.

Ključne riječi

fonologija, kašupski jezik, morfologija, poljski jezik, status jezika

Abstract

The thesis *Phonological and morphological characteristics of Cassubian language compared to Polish standard language* deals with the issue of indentifying Cassubian idiom as language or dialect. The thesis is split in three parts: first one deals with definition of the Cassubian idiom and its history. Second part deals with Cassubian phonological and morphological system while the third is about the main differences between Cassubian and Polish language.

Key words

morphology, phonology, the Cassubian langauge, the Polish language, the language status

Streszczenie

Niniejsza praca *Cechy fonologiczne i morfologiczne języka kaszubskiego w porównaniu do polskiego języka literackiego* zajmuje się kwestią kaszubskiego języka. Praca jest podzielona na trzy części: w pierwszej części rzecz jest o definicji i historii języka kaszubskiego. Druga część zajmuje się fonologią i morfologią kaszubską, a w trzeciej rzecz jest o cechach kaszubszczyzny, które odrębniają ję od języka polskiego.

Słowa kluczowe

fonologia, język kaszubski, język polski, morfologia, status języka

1.Uvod

Tema ovoga rada bavi se fonološkim i morfološkim karakteristikama kašupskoga jezika. Na temelju te analize prikazat će se u kojoj se mjeri kašupski idiom razlikuje od poljskoga književnoga jezika. Nakon uvodnog poglavlja, u drugome će se poglavlju definirati kašupština i prikazati njezina povijest. Uz to u potpoglavlju 2.1. prikazati će se karakteristike kašupskih dijalekata, a potpoglavlje 2.2. bavi se statusom kašupskoga jezika. U trećem će poglavlju biti prikazana lingvistička analiza kašupskoga jezika, odnosno u potpoglavlju 3.1. prikazat će se fonetska i fonološka raščlamba kašupštine, dok će se u potpoglavlju 3.2. prikazati morfološka raščlamba. U četvrtome će poglavlju biti prikazane glavne razlike između poljskoga i kašupskoga jezika. Peto će poglavlje biti zaključak rada. Cilj ovoga rada je na temelju sličnosti i razlika kašupskoga i poljskoga jezika prikazati i objasniti status kašupskoga jezika. U tu svrhu korištena je metoda fonološke i morfološke lingvističke analize kašupskoga jezika. Problematika kašupskoga jezika, odnosno definiranje statusa kašupštine je dugogodišnji problem u poljskome jezikoslovlju. Iako su ciljevi Kašuba djelomično zadovoljeni 2005. godine kada je kašupski priznat kao jedini regionalni jezik u Republici Poljskoj, borba Kašuba za još veću neovisnost njihovog jezika nije prestala.

2. Definicija kašupštine i njezina povijest

Sesar (2009) navodi da postoji više lingvističkih definicija kašupskoga – neki ga smatraju dijalektom, neki etnolektom, a neki književnim mikrojezikom (Sesar 2009: 68). Službeno je on jedini regionalni jezik u Republici Poljskoj. Definicija regionalnoga jezika je ta da je to „jezik koji se razlikuje od službenoga jezika dotične države, a ne obuhvaća ni dijalekte službenoga jezika te države ni jezike migranata.“ (Sesar 2009: 68) Cilj Kašuba je da njihov jezik bude proglašen zasebnim slavenskim jezikom. Kašupskim se jezikom najsustavnije bavilo poljsko

jezikoslovlje, koje je, stavljajući ga u dijalektološki okvir, stavilo sa strane njegovu društvenu ulogu (Sesar 2009: 67). U zadnjem se cenzusu 2011. godine otprilike 100 000 ljudi izjasnilo da govori kašupski jezik, s time da 10% njih smatra kašupski svojim materinskim jezikom, dok se ostali smatraju izvornim govornicima i kašupskoga i poljskoga jezika.¹ Treba spomenuti da su svi Kašubi fluentni u poljskome jeziku, dok Poljaci teško razumiju i pisani i govorni oblik kašupskoga jezika. Razlika između kašupskih dijalekata je poprilična, tolika da postoji uzrečica da svako selo ima svoje narječje. Sesar (2009) navodi da, osim jezičnih posebnosti koje kašupski jezik razlikuju od poljskoga, još bitnije su one sociokulturalne. Naime, kašupski je identitet nastao u višestoljetnom otporu germanizaciji, odnosno u stvaranju i čuvanju vlastite kulturne baštine, a jezik je bio njegovo najizrazitije i najdjelotvornije sredstvo (Sesar 2009: 70). Kašupski je jezik jedini živi pomeranski jezik. Uz poljski i šleski jezik te izumrle polapske i slovinske dijalekte dio je lehitske skupine zapadnoslavenskih jezika. Počecima kašupske pismenosti smatraju se poljski prijevodi Biblije koji su bili prilagođeni lokalnom stanovništvu, tj. bili su puni kašubizama – fonoloških, morfoloških i leksičkih (Sesar 2003: 149). Za prvu tiskanu kašupsku publikaciju smatra se prijevod Lutherovih *Duhovnih pjesama* Szymona Krofeya iz 1586. godine. O književnom kašupskom jeziku može se govoriti tek od polovice 19. stoljeća kada dolazi do kašupskoga preporoda. Vodeća osoba bio je Florian Ceynowa, tvorac kašupskoga pravopisa (1879) i ortografije i jedan od začetnika kašupskoga književnoga jezika (Treder 2002: 102). Govorio je dijalektom iz okolice mjesta Żarnowiec koje se nalazi na sjeverozapadu kašupskog govornog područja. To je jedan od razloga zašto je današnji književni kašupski jezik sličan sjevernim dijalektima. Nakon Ceynowe sljedeća bitna osoba u povijesti kašupskoga jezika je Hieronim Derdowski, prvi popularni pisac koji je pisao na kašupskome jeziku (Treder 2002: 41). Stefan Ramułt autor je kašupskog rječnika (1893), u kojem se prvi put kašupski označuje kao jezik, a ne kao dijalekt poljskoga jezika. Drugo njegovo bitno djelo, izašlo 1899., popis je kašupskog stanovništva i određenje granica kašupskog govornog područja (Treder 2002: 193). Aleksander Majkowski sljedeća je bitna figura u povijesti kašupskoga jezika. Sesar (2003) navodi da je mladokašupski pokret nastao kao reakcija na sustavnu germanizaciju koja je kulminirala 1887. godine. Na njegovu je čelu bio Aleksander Majkowski. Autor je jednog od najvažnijih djela kašupske književnosti – *Żécé i przigodě Remusa*. Jedan je od osnivača udruge *Kašupsko – Pomorski savez*, koja se i danas bavi izdavanjem književnih djela pisanih na

¹ <http://www.kaszubi.pl/aktualnosci/aktualnosc/id/169>

kašupskome jeziku (Sesar 2003: 150). Jedan od bitnijih kašubologa u prvoj polovici 20. stoljeća bio je njemački slavist i lingvist Friedrich Lorentz. Njegovo je najvažnije djelo gramatika kašupskoga jezika – *Gramatyka Pomorska*. Smatra se jednim od najvećih istraživača kašupskoga jezika, a poznat je i po tome što je kašupski jezik podijelio na 21 dijalekt i 76 različitih mjesnih govora (Treder 2002: 132). Profesor i kašubolog Dušan Pažderski navodi Bernarda Sychtu i njegovih 7 tomova monumentalnog *Rječnika kašupskih govora* kao „pravi rudnik informacija o kašupskom jeziku i kašupskom narodnom stvaralaštvu u 20. stoljeću“ (Pažderski 2010: 9). Sesar (2003) objašnjava različite nazive kašupskoga u poljskom jezikoslovlju – *dialekt kaszubski, język kaszubski, etnolekt kaszubski, kaszubszczyzna literacka*² – koji najbolje ilustriraju i danas neodređen odnos slavistike prema tome idiomu, poglavito sa sociolingvističkoga gledišta. U genetskom smislu kašupski je manje problematičan, jer zajedno s poljskim i izumrlim (u 18. stoljeću) polapskim čini lehitsu skupinu koja pripada zapadnoslavenskim jezicima. Kašupski se govori međusobno razlikuju po liniji sjever – jug. Najsposificirnije crte pokazuju sjeverni kašupski govori koji su pod najmanjim utjecajem polonizacije. Na zapadu na kašupski govor velik utjecaj ima njemački jezik, a jug kašupskog govornog područja pod velikim je utjecajem poljskoga jezika. Nadalje, Sesar (2009) ističe kako se „kašupski kao dijalekt suprotstavlja svim ostalim poljskim dijalektima, naime, iako je po nekim značajkama blizak velikopoljskom, a po nekima mazovijskom (ili mazovjeckom) dijalektu, sačuvao je vlastite arhaične elemente i izgradio novije, tipično kašupske osobine.“ (Sesar 2003: 150-151)

2.1. Status kašupskoga jezika (Status kaszëbsczégò jãzëka)

6. siječnja 2005. izglasan je *Zakon o narodnim i etničkim manjinama i o regionalnome jeziku*³. Tim je zakonom potvrđen status kašupskoga kao jedinog regionalnog jezika u Poljskoj. Cybulski (2006) ističe da je upotreba kašupskoga jezika u javnim službama dozvoljena samo u onim područjima gdje barem 20% stanovništva govori kašupski, npr. u središnjoj Kašubiji u gradovima Chmielno, Linia, Sierakowice, Somonino, Prodkowo i okolicama tih mjesta i na sjeveru u gradu Puck (Cybulski 2006: 66). Kašubi sebe istovremeno smatraju i Kašubima i

² Prema: J. Treder, *Język kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*. Gdazsk 2002.

³ <http://www.kaszubi.pl/o/reda/artykulmenu?id=395>

Poljacima, a poznata je izreka slavnoga kašupskoga pjesnika Hieronima Derdowskoga: *Nie ma Kaszub bez Polonii – a bez Kaszub Polski*.⁴ Ne smije se također zanemariti činjenica da je poljski jezik i dalje službeni jezik na području gdje su Kašubi većinsko stanovništvo. Povećana želja za boljim statusom izrodila je mnoge elemente koje bismo mogli pripisati samostalnome jeziku. Cybulski (2006) navodi da kašupski jezik ima svoju normiranu inačicu, postoje prijevodi s kašupskoga i na kašupski, nastava se održava na kašupskome jeziku u nekim mjestima. Nadalje, na Filozofskom fakultetu u Gdanjsku održavaju se lektorske vježbe kašupskoga jezika, a u planu je i osnovati Katedru kašupskoga jezika. U mjestima gdje su Kašubi brojniji od Poljaka crkvene su svečanosti vođene na kašupskome jeziku. Školske godine 2004./2005. prvi je put održana državna matura iz kašupskoga jezika. Dvojezične table s imenima ulica i informacijama mogu se vidjeti u mjestima s većinskim kašupskim stanovništvom (Cybulski 2006: 69).

2.2. Dijalekti kašupskoga jezika

Treder (2001) objašnjava da se teritorij na kojem se govori kašupski jezik dijeli na tri dijalektalna područja: južno, središnje i sjeverno (Treder 2001: 108).

Južni dijalekti (pôlniowi dialekt)

Južni dijalekti obuhvaćaju područje oko gradova Bytów, Chojnice i Kościerzyna. Unutarnja podjela južnih dijalekata je na arhaični zapad i moderni istok koji je pod velikim utjecajem poljskoga jezika, tj. procesa koji se naziva *polaszenie*. Na jugoistoku ne dolazi do glasovne promjene *ũ>ě* koja je tipična za sve ostale kašupske dijalekte, a na ovome području često nalazimo poljske sufikse, npr. *–ak*. Fonem *ě* u jugoistočnim je dijalektima rijedak, a izgovara se kao poljsko *y*. Jugozapadni se dijalekti sve više asimiliraju s jugoistočnima, tj. sve više podliježu polonizaciji. Južni dijalekti imaju naglasak na prvome slogu, osim nekih dijalekata na jugoistoku gdje je pod snažnim utjecajem polonizacije prisutan paraksitonski naglasak.

⁴ <http://www.naszekaszuby.pl/>

Središnji dijalekti (westrzédny dialekt)

Najveće mjesto koje se nalazi na području gdje se govori središnji kašupski dijalekt je grad Kartuzy, a središnji dijalekt nalazimo još i na području južno od Wejherowa. Središnji kašupski dijalekt nema previše osobitosti i može ga se okarakterizirati kao prijelazni oblik između južnih i sjevernih dijalekata. Na temelju središnjega je dijalekta Stefan Ramult napravio rječnik kašupskoga jezika.

Sjeverni dijalekti (nordowy dialekt)

U sjevernim je dijalektima razlika između poljskoga i kašupskoga jezika najizraženija. Nalazimo ovdje dinamički i slobodni naglasak i čestu upotrebu arhaizama na zapadu na području oko jezera Żarnowiec i dalje na zapad. Sjeveroistočni dijalekti koje nalazimo oko grada Puck i na polutoku Hel moderniji su i za njih je tipična glasovna promjena *bylaczenia*, tj. izostanak glasa **ł** koje zamjenjuje glas **l**. Florian Ceynowa, utemeljitelj književnog kašupskog jezika, koristio se sjevernim dijalektom i to je razlog zašto je današnji književni kašupski jezik veoma sličan sjevernim dijalektima.

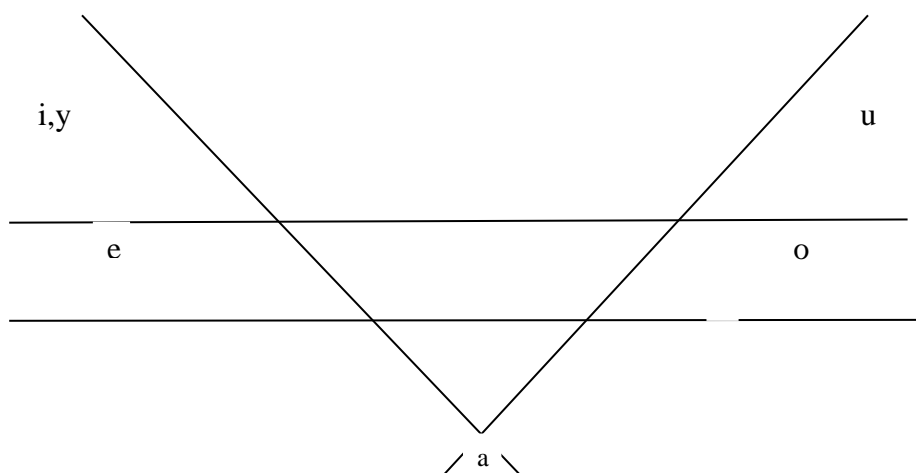

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/File:Kaszuby_-_dialekty_wg_F.Lorentza.png

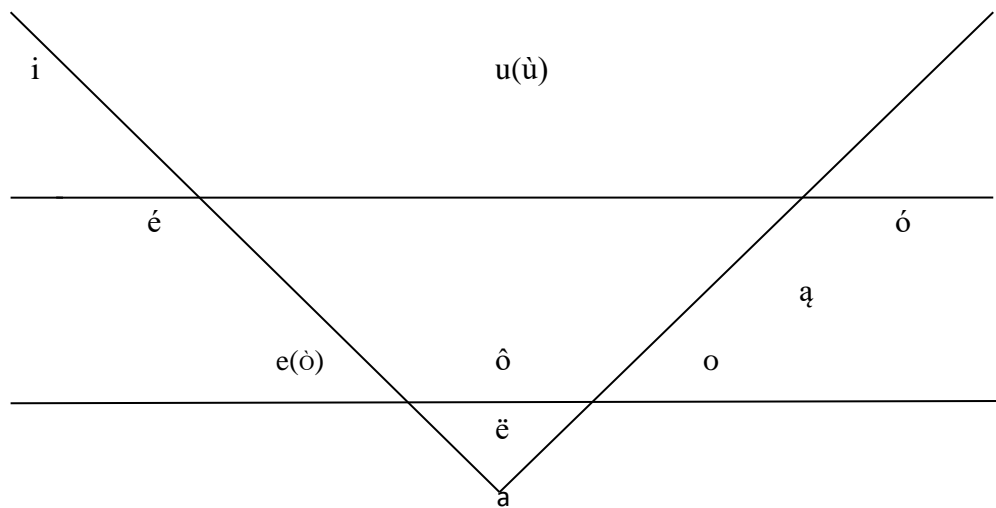
3. Lingvistička analiza kašupštiny

3.1. Fonologija (fònologia)

Samoglasnički trokut u poljskome jeziku (Ostaszewska i Tambor 2004: 32):

Samoglasnički trokut u kašupskome jeziku (Makùrôt 2016: 18):

3.1.1. Samoglasnici (*samòzwãczì*) u *kašupskome jeziku*⁶

Kašupski jezik sadrži 9 usnenih samoglasnika: **a, e, é, ě, i(y), o(ò), ó, ô, u(ù)** i 2 nazalna samoglasnika: **ã, ą**. S obzirom na položaj jezika u usnoj šupljini mogu se podijeliti na visoke: **i, u, (ù)**, srednje visoke: **é, ó, ą**, srednje niske: **e, ě, ô, o(ò)**, niske: **a, ã**, odnosno na prednje: **i, é, e, (ò)**, srednje: **u(ù), ô, ě, a, ã**, stražnje: **ó, ą, o**.

Samoglasnik *a*

Vokal **a** nastao je od staropoljskoga **ã** i jednak je vokalu **a** u poljskome jeziku.

Samoglasnik *e*

Nastao je iz staropoljskoga **e**, a u poljskome jeziku odgovara mu vokal **e**.

Samoglasnik *é*

Nastao je iz staropoljskoga **ē**. U kašupskome je to srednje visoki prednji vokal koji u govoru može biti realiziran na dva načina:

- 1) u južnim i središnjim dijalektima izgovara se kao zvuk između **y** i **e** (npr. *mléko*)
- 2) na sjeveru od grada Puck pa do grada Kartuzy izgovara se kao kratki zvuk **i** (npr. *kolibka*)

⁶ Podaci o samoglasnicima u kašupskome jeziku uzimani su iz:

Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 18-19.

Sawicka, I. (2007) Komparacja współczesnych języków słowiańskich: Fonetyka/Fonologia: 447-452.

Treder, J. (2001) Fonetyka i fonologia: 107-124.

Treder, J. (2002) Język Kaszubski. Poradnik encyklopedyczny: 198-199.

Samoglasnik ě (kašupsko šva)

Kašupsko šva u pravopis je uveo Friedrich Lorentz. Razvio se iz starih kratkih vokala **ĩ**, **ũ**, **y**. U starim je tekstovima zapisivan kao **e**. Izgovara se najčešće kao nelabijalizirano srednje **e**, ali izgovor ovisi o dijalektu:

- 1) u sjevernim i središnjim dijalektima naglašeno se **ě** izgovara kao **a**, a nenaglašeno kao **e** ili je u potpunosti reducirano (npr. *děnga* umjesto *děněga* 'fala morska')
- 2) na jugoistoku se ponekad izgovara kao labijalizirano **y**, reducirano **u** ili ga nalazimo u poziciji vokala **i** (npr. *ryby* ili *rubu* ili *mieli*)
- 3) na jugozapadu se izgovara kao **e**

Samoglasnik i (y)

Fonem **i** u kašupskome se jeziku označava dvama grafemima, **i** odnosno **y**. Kašupski ne poznaje fonem **y**. Grafem **y** koristi se samo iza tvrdih suglasnika **c**, **dz**, **s**, **z**, **n**. Fonem **i** podrijetlo vuče iz staropoljskih dugih samoglasnika **ī**, **ŷ**. Kada riječ počinje na **i**, tada ispred njega pišemo **j**.

Samoglasnik o (ò)

U kašupskome se jeziku vokal **o** nalazi u poziciji staropoljskog **õ**. Ne mora biti, ali može biti labijalizirano.

Samoglasnik ó

Nastao je iz staropoljskoga **ō**. U kašupskome se jeziku izgovara kao zvuk između **o** i **u**. U nekim južnim dijalektima izgovor fonema **ó** jednak je izgovoru fonema **u**.

Samoglasnik *ô*

Ovaj je vokal nastao od staropoljskoga *ā*, a u kašupskome jeziku njegov izgovor ovisi o dijalektu:

- a) južno od grada Bytów, na istok od grada Kartuzy i u okolini grada Puck, taj se vokal izgovara kao zvuk između vokala *y*, *o*, *e* (zvuči kao njemački fonem *ö*)
- b) na sjeverozapadu i jugu izgovara se kao diftong *au* (npr. *wauga*)
- c) u središnjoj Kašubiji i na jugozapadu izgovara se kao arhaično *ā* (npr. *zātor*)
- d) južno od grada Wejherowo izgovara se kao *o* ili *ó* (npr. *woga/wóga*)
- e) u zapadnim dijalektima središnje Kašubije, a ponekad i u sjeverozapadnim i jugozapadnim dijalektima zvuči kao vokal *e* (npr. *ptech*)

Samoglasnik *u* (*ù*)

Razvio se je iz staropoljskoga vokala *ū*. U kašupskome se jeziku vokal *u* razlikuje od poljske varijante po tome što mu se izgovor pomaknuo prema sredini, tj. prema vokalu *i*. Ne mora, ali može biti labijaliziran.

Nazalni samoglasnici *ã*, *ą*

Nazal *ã*

Od 1974. do 1996. godine vokal *ã* označavao se grafemom *ę* (Treder 2006: 198). Današnji izgovor nazala *ã* razlikuje se od dijalekta do dijalekta, a pravu nazalnost pronalazimo samo u nekim sjevernokašupskim dijalektima. U ostalim dijalektima dolazi do gubljenja nazalnosti i to ponajviše ispred zatvorenih i poluzatvorenih suglasnika.

Nazal *q*

Treder (2002) objašnjava da se ovaj nazal izgovara kao nazalno **o** ili **u** kada se nalazi na kraju riječi, a u gradovima Kartuzy i Wejherowo i njihovim okolicama izgovor je u potpunosti denazaliziran, odnosno izgovora se kao usneni samoglasnici **o**, **ó**, **u**, a rjeđe kao **a** ili **e** (npr. *gołoba*, *ksandz*, *ksemżka*) (Treder 2002: 199).

3.1.2. Dužina samoglasnika

Klemensiewicz, Lehr-Sławiński i Urbańczyk (1955) objašnjavaju kako je staropoljski jezik razlikovao duge i kratke vokale, a to je obilježje naslijedio od praslavenskoga jezika. Opozicija između kratkih i dugih vokala nestala je u 16. stoljeću kada dolazi do stapanja dugih **ī**, **ū**, **y** s kratkima **ĩ**, **ũ**, **y**. U poljskome je jeziku tada došlo do nove vrste fonološke opreke u samoglasničkom sustavu koja je nastala kao posljedica sužavanja samoglasnika **ā**, **ō**, **ē**. Vokali se više nisu razlikovali prema dužini, već su poprimili drugačiji izgovor. U kašupskome je jeziku opozicija između dugih i kratkih vokala nestala oko 1900. godine, a iz nje su nastali kašupski fonemi **é**, **ô** (Klemensiewicz, Lehr-Sławiński i Urbańczyk 1955: 65).

3.1.3. Labijalizacija samoglasnika

Sawicka (2007) napominje da u kašupskome jeziku labijalizirane samoglasnike označavamo crticom ` s lijeva na desno iznad grafema **o** i **u**: **ò**, **ù**. Ispred labijaliziranih **o** i **u** u izgovoru se nalazi glas **l** [**u**]. Labijalizirano se **o** izgovara kao [**ue**]. Labijalizirano **u** izgovara se kao glas [**uu**]. Do labijalizacije dolazi ako se **o**, **u** ili **ó** nađu u poziciji iza velarnih suglasnika (**k**, **g**, **h**, **ch**), iza usnenih suglasnika (**p**, **b**, **m**, **f**, **w**), iza ostalih vokala i na početku riječi. Opreka između labijaliziranih i nelabijaliziranih vokala glavna je fonološka opreka u kašupskome jeziku, dok u poljskome jeziku glavnu fonološku opreku čini opreka stražnjih i prednjih samoglasnika (Sawicka 2007: 447). Par primjera riječi u kojima se nalaze labijalizirani samoglasnici i njihova

fonetska realizacija: *kòt* [kuet], *wòda* [ueda], *òkno* [uekno], *gùbòwac* [guubuevac], *bùten* [buuten], *ùl* [uul], *óws* [uufs], *bezòczny* [beueczni].⁷

3.1.4. Suglasnici (*spółzwāczni*) u kašupskome jeziku⁸

Jednako kao i u poljskome jeziku suglasnici se u kašupskome dijele prema načinu tvorbe, mjestu tvorbe i zvučnosti.

	Bilabijali	Labiodentali	Dentali	Alveolari	Šumnici	Palatali	Velari
Okluzivi	p,p',b,b'		t,d				k,g
Afrikati			c,dz	cz, dź,			
Frikativi		f, f', w, w'	s,z		sz , ź		h
Nazali	m,m'		n			ń	[ŋ]
Poluotvornici						j	
Vibranti				r	rz		
Laterali				l			

Labijali – p, b, f, m, w

Izgovor mekih labijala, tj. izgovor labijala kada se nalaze ispred vokala **i** jednak je kao i u poljskome jeziku, odnosno izgovara se kao spoj labijala s poluvokalom **j**.

⁷ Primjeri labijaliziranih samoglasnika uzeti su iz Makùròt, H.(2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 22-23.

⁸ Podaci o suglasnicima kašupskoga jezika preuzeti su iz:

Makùròt, H.(2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 20-21, 30-36.

Sawicka, I. (2007) Komparacja współczesnych języków słowiańskich: Fonetyka/Fonologia: 447-452.

Treder, J. (2001) Fonetyka i fonologia: 107-124.

Tvrđi dentali – t, d, s, z, c, dz, n

Kašupski jezik ne poznaje foneme **ś, ź, ć, dź** (pod utjecajem snažne polonizacije ti su se fonemi počeli pojavljivati u riječima tipa: *Jaś, babuška, biśk, maluśki, maluści*), već umjesto njih nalazimo otvrdnute varijante **s, z, c, dz** koji su nastali procesom *kaszubienia*, tj. depalatalizacijom mekih suglasnika: **c', dz', s', z' > c, dz, s, z**.

Alveolari i šumnici – r, l, sz, ż, cz, dż

Grafemom **rz** označava se omekšana verzija fonema **r**, a njegov je izgovor sličan kao i u poljskome jeziku, tj. izgovara se kao fonem [ʐ] iza zvučnih, odnosno kao fonem [ʃ] iza bezvučnih suglasnika. Danas se pojavljuje samo u nekim sjevernim dijalektima i to uglavnom među starijom populacijom. U nekih govornika izgovor ovoga glasa može biti nešto tvrđi, tj. izgovor podsjeća na češki fonem [r̥].

Suglasnik **l** je tvrdi i sudjeluje u glasovnoj promjeni *bylaczienia*, tj. stoji u riječi umjesto glasa **ł**. Tu promjenu nalazimo najčešće na sjeveru kašupskoga govornoga područja.

Palatali - ń

Fonem **ń** polako nestaje iz upotrebe u kašupskome jeziku, a njegovo mjesto zauzima fonem **n**.

Velari – k, g, h, w

Na sjeveru Kašubije pojavljuje se protetsko **h**: kasz. (*h*)*ornôtle* – pol. *spinka*. Na sjeverozapadu i jugozapadu nalazimo meke **k', g'**, dok na zapadu od grada Wejherowo i na jug od grada Kościerzyny tvrde **k, g**. Na jugu od grada Kartusy meki **k', g'** prelaze u **ć, dź**, dok na sjeveru nalazimo promjenu **k', g' > cz, dż**. Na sjeveru ponekad dolazi do promjene **ch' > sz**, puno rjeđe **ch > ś**.

Poluvokali - j

Glas **j** neslogotvorna je inačica samoglasnika **i**. Može se naći na početku riječi kao protetsko **j** ili unutar riječi i tada razdvaja samoglasnike. Na kraju riječi nestaje, isto kao i unutar riječi ako ne razdvaja samoglasnike.

Glas **ɫ** izgovara se isto kao i u poljskome jeziku, a pojavljuje se u izgovoru vokala **ò** [**ue**] i **ù** [**uu**]. Pojavljuje se također u izgovoru vokala **ó** ako stoji na početku riječi, a ako stoji na kraju riječi tada se uglavnom ne izgovara.

3.1.5. Izgovor kašupskih suglasnika

Fonemi **b, c, d, dz, f, g, k, l, ɫ, m, n, ń, p, r, s, t, w, z** izgovaraju se jednako kao i u poljskome jeziku. Fonemi **cz, dź, sz, ź** izgovaraju se mekše nego u poljskome jeziku, a iza njih piše se vokal **i**, za razliku od poljskoga gdje se iza spomenutih fonema uvijek piše **y**. Konsonanti **cz** i **dź** nalaze se na mjestu staropoljskih **k** i **g**. Iza fonema **s, z, c, dz** i tvrdoga **n** piše se **y**, dok iza svih ostalih suglasnika stoji fonem **i**. Fonem **w** u nekim južnim dijalektima zamijenjuje **ɫ**. U kašupskome je jeziku **w** zadržalo arhaičan izgovor zbog čega u izgovoru dolazi do izjednačavanja glasovnih skupina **wo** i **lo** na početku riječi. Također u nekim srednjim i jugozapadnim dijalektima dolazi do gubljenja **w** u glasovnoj skupini **swj** (*swiat* > *sjat*).

3.1.6. Dvoznaci u kašupskome jeziku

Treder (2001) navodi da u kašupskome jeziku postoje sljedeći dvoznaci: **ch, cz, dz, dź, rz, sz, ci, gi, ki, ni, si, zi** i troznak **dzi**. Dvoznaci **ci, si, zi** i troznak **dzi** postoje samo u nekolicini dijalekata, svrstava ih se među alveopalatale (Treder 2001: 115).

3.2. Morfološka raščlamba⁹

3.2.1. Imenice (*jistniki*)¹⁰

U kašupskome jeziku postoji sedam padeža: nominativ (**nazéwôcz**), genitiv (**rodzôcz**), dativ (**dôwôcz**), akuzativ (**winowôcz**), vokativ (**wôlôcz**), lokativ (**môlnik**) i instrumental (**nôrzădzôcz**).

Kašupski je jezik zadržao dvojину (**dwojôk**) u riječima tipa: *oczë*, *uszë* i u instrumentalu množine gdje je nastavak za dvojину **-ama**: *owcama* (Treder 2002: 45).

Imenice muškoga roda (chłopsczi ôrt)

U sjevernom i središnjem dijelu Kašubije u imenicama muškoga roda koje završavaju na sufikse **-ek**, **-ec** dolazi do gubljenja samoglasnika **e** (*kupc* < *kupiec*, *palc* < *palec*).¹¹

U nominativu se jednine ispred zvučnog suglasnika nalazi vokal koji se je razvio iz staropoljskih dugih vokala, dok ispred bezvučnih stoji vokal koji se je razvio iz staropoljskih kratkih vokala, pa se uslijed toga javljaju sljedeće glasovne promjene: **ô:a** (*Michôł* – *Michała*), **ó:o** (*kón* – *kònia*), **ą:ă** (*ząb* – *zăba*), **i:ë** (*syn* – *sëna*), **e:Ø** (*wiater* – *wiatra*).

U lokativu jednine dolazi do alternacije kod riječi koje završavaju na **d**, **t**, **l**.

Do omekšavanja suglasnika dolazi kod riječi koje završavaju na **p**, **b**, **f**, **m**, **w**, **n**.

Kod imenica koje u nominativu jednine završavaju na **k** i **g**, u nominativu i vokativu množine i akuzativu množine neživotnih imenica dolazi do alternacija **k > cz**, **g > dž**.

⁹Breza, E. (2001) Podstawowe wiadomości z morfologii: 125-184, osim kada je drugačije naznačeno.

¹⁰ Comrie, B., Corbett, G. (1993) The Slavonic languages: 768-779
Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jăzëka: 41- 10

¹¹ Breza, E. (2011) Kašupski: 174

Kada riječ u nominativu jednine završava na zvučni suglasnik, tada dolazi do sljedećih alternacija u svim padežima jednine i množine (osim akuzativa jednine neživotnih imenica): **ô > a**, **ó > o**, **i(y) > ě**, **é > e**.

U nastavcima genitiva jednine (**-u**), dativa jednine (**-owi**), lokativa jednine (**-u**) i nominativa množine (**-owie**) može doći do labijalizacije ako se ispred njih nalaze velari **k**, **g**, **h** ili labijali **p**, **b**, **f**, **m**, **w**.

U instrumentalu množine svih imenica dolaze usporedno sufiksi **-ima** ili **-ama**.¹²

Primjer: kasz. *Michôł, dze twój syn robi?* – pol. *Michał, gdzie twój syn robi?* – hrv. *Mihaele, gdje radi tvoj sin?*

Jednina imenica muškoga roda (pojedinceza lěczba)

- a) Nastavci za genitiv muškoga roda jednaki su kao i u poljskome jeziku: **-a** i **-u**. Ne postoji pravilo kada ide koji nastavak, ali nastavak **-a** ima većina imenica koje označuju živa bića. Nastavak **-a** također imaju imenice kojima se označuje oruđe, pribor za jelo, mjerne jedinice, mjeseci, dijelovi tijela, plesovi, deminutivi, voće, nazivi gljiva
- b) U dativu postoje standardni nastavci **-owi**, **-u(-ù)** i nastavak **-ewi** iza mekih suglasnika. Sufiks **-u** imaju samo neke imenice: *Bòg-ù, òjc-u, pan-u, chłop-ù, knóp-ù*
- c) Akuzativ imenica koje označuju živa bića jednak je genitivu, a akuzativ neživotnih jednak je nominativu
- d) Lokativni je nastavak za riječi koje završavaju na tvrdi suglasnik **-e**, dok je za riječi koje završavaju na **s**, **z**, **sz**, **ż**, **cz**, **dż**, **c**, **dz** i na tvrde velare nastavak **-u**. Za razliku od poljskoga jezika, u kašupskome jeziku imenice *syn* i *dom* imaju nastavak **-e** (kaš. o *sënie, domie* x pol. o *synu, domu*)¹³

¹² Breza, E. (2011) Kašupski: 174

¹³ Breza, E. (2001) Podstawowe wiadomości z morfologii.: 154

- e) Imenice muškoga roda koje završavaju sufiksom **-a** dekliniraju se kao imenice ženskoga roda koje završavaju na taj sufiks.

Množina imenica muškoga roda (wielna lęczba)

U nominativu postoji više nastavaka: **-ę**, **-owie**, **-i(-y)**, **-a**, **-e**. Nastavak **-owie** u kašupskome se jeziku koristi samo u nekim imenicama koje označuju živa bića, npr. *sęnowie*, *profesorowie*. Nastavak **-a** veoma je rijedak i nalazi se samo u imenicama stranoga podrijetla, npr. *akt-a*, *kòszt-a*. Genitivni su nastavci **-ów**, **-i(-y)** i nulti nastavak. Nastavak **-ów** je najrašireniji i može zamijeniti bilo koji drugi sufiks u genitivu množine. Dativ množine ima samo jedan sufiks **-om**, lokativ **-ach**, u instrumentalu je sufiks **-ami** ili sufiks dvojine **-ama**. Akuzativ životnih jednak je genitivu, a akuzativ neživotnih nominativu.

Jednina:

N chłop	lęs	statk	kón	kòsz
G chłop-a	lęs-a	statk-a, -ù	kòni-a	kòsz-a
D chłop-ù, -ówi	lęs-owi	statk-ówi	kòni-u, -owi	kòsz-u, -owi
A chłop-a	lęs-a	statk	kòni-a	kòsz
V chłopi-e	lęs-u	statk-ù	kòni-u	kòsz-u
L chłopi-e	lęs-u	statk-ù	kòni-u	kòsz-u
I chłop-ã, em	lęs-ã, -em	statk-ã, em	kòni-ã, em	kòsz-ã, em

Množina:

N chłop-i	lęs-ę	statcz-i	kòni-e	kòsz-e
G chłop-ów	lęs-ów	statk-ów	kòni-i, -ów	kòsz-i, -ów
D chłop-óm	lęs-óm	statk-óm	kòni-óm	kòsz-óm
A chłop-ów	lęs-ę	statcz-i	kòni-e	kòsz-e
V chłop-i	lęs-ę	statcz-i	kòni-e	kòsz-e

L chłop-ach	lës-ach	statk-ach	kòni-ach	kòsz-ach
I chłop-ama	lës-ama, -ami	statk-ama, -ami	kòni-ama, -ami	kòsz-ama, -ami

***Imenice ženskoga roda* (białogłowszczi ôrt)**

a) Obilježja imenice koje završavaju na -a

Kada imenice završavaju velarom **k** ili **g** u genitivu jednine, nominativu množine, vokativu množine i akuzativu množine neživotnih imenica, tada dolazi do glasovnih promjena: **k > cz**, **g > dž**.

U instrumentalu jednine dolazi do denazalizacije nastavka –a.

Nastavak za akuzativ jednine je -ã koji također podliježe denazalizaciji.

U imenica koje završavaju na **p, b, f, w, m, n** dolazi do palatalizacije u dativu i lokativu.

U lokativu jednine imenice koje završavaju na **d, t, l** alterniraju u **d > dz, t > c, l > l**.

Jednina :

N dôk-a	wiérzt-a	akademi-ô	mësl-ô	kùchni-ô	Ank-a
G dôcz-i	wiérzt-ë	akademi-i	mësl-ë	kùchn-i,é,e	Ancz-i
D dôc-e	wiérzc-e	akademi-i	mësl-ë	kùchn-i,é	Anc-e
A dôk-ã	wiérzt-ã	akademi-ã	mësl-ã	kùchni- ã	Ank-ã
V dôk-ą	wiérzt-o!	akademi-o!	mësl-o!	kùchni-ô	Ank-ò!
L dôc-e	wiérzc-e	akademi-i	mësl-ë	kùchn-i,é	Anc-e
I dôk-ą	wiérzt-ą	akademi-ą	mësl-ą	kùchni-ą	Ank-ą

Množina:

N	dôcz-i	wiérzt-ë	akademi-e	mësl-ë	kùchni-e,é
G	dôk-ów	wiérzt-ów	akademi-ów	mësl-ów	kùchn-i,ów
D	dôk-óm	wiérzt-óm	akademi-óm	mësl-óm	kùchn-om
A	dôcz-i	wiérzt-ë	akademi-e	mësl-e	kùchn-e,é
V	dôcz-i!	wiérzt-ë!	akademi-e!	mësl-ë!	kùchn-e,é
L	dôk-ach	wiérzt-ach	akademi-ach	mësl-ach	kùchni-ach
I	dôk-ama	wiérzt-ama	akademi-ama	mësl-ama	kùchni-ami,ama

b) Obilježja imenice koje završavaju na **-ô**

Imenice stranoga podrijetla koje u poljskome završavaju na **-ija, -yja** u kašupskome imaju kraće sufikse **-iô, -jô** ili duge **-ëjo, -ijô**. Uglavnom se koriste kraće varijante, osim u nekim riječima poput: *Marijô, lelijô, Rusëjô, budacëjô, ewanielijô*.

Imenice stranoga podrijetla u genitivu imaju nastavak **-ii**.

U akuzativu dolazi do gubljenja nazalnosti vokala **-ã**.

U instrumentalu također dolazi do gubljenja nazalnosti vokala **-a**.

Primjer: kasz. *Agnes, kùli lat jes të stôrô?* – pol. *Agnes, ile ty masz lat?* – hrv. *Agnes, koliko ti je godina?*

Imenice srednjega roda (dzecny ôrt)

U kašupskome jeziku imenice srednjega roda dijele se na one koje završavaju na tvrdi suglasnik, meki suglasnik, na vokal **-é**, imenice tipa *remiã* i tipa *prosã*.

Obilježja imenica srednjega roda

- a) u instrumentalu jednine dolazi do denazalizacije sufiksa **-ã**
- b) u lokativu jednine dolazi do palatalizacije u imenicama koje završavaju na **p, b, f, w, m, n**
- c) dolazi do labijalizacije sufiksa **-o** u nominativu, akuzativu i vokativu jednine, sufiksa **-u, -owi** u dativu jednine i sufiksa **-u** u lokativu jednine ako se ispred njih nalaze velari **k, g, h** ili labijali **p, b, f, w, m, n**
- d) u lokativu jednine dolazi do alternacije suglasnika **d, t, l**
- e) imenicama srednjega roda koje završavaju na sufiks **-ã** širi se osnova riječi nastavcima **-ãc, -en** u jednini, odnosno **-ãt, -on** u množini
- f) imenice koje završavaju na **-é** imaju u genitivu jednine sufikse **-ô** ili **-égò**, a u lokativu **-ym/-im**. Te se imenice dekliniraju po pridjevskoj deklinaciji.

Jednina:

N	karn-o	žēc-é	cel-ã	remi-ã	žēc-é	kôzani-é
G	karn-a	žēc-ô	cel-ãc-a	remi-eni-a	žēc-égò	kôzani-égò
D	karn-u	žēc-u	cel-ãc-u	remi-eni-u	žēc-émù	kôzani-émù
A	karn-o	žēc-é	cel-ã	remi-ã	žēc-é	kôzani-é
V	karn-o!	žēc-é!	cel-ã!	remi-ã!	žēc-é!	kôzani-e!
L	karn-e	žēc-u	cel-ãc-u	remi-eni-u	žēc-ym	kôzan-im
I	karn-ã	žēc-ã	cel-ãc-ã	remi-eni-ã	žēc-ym	kôzan-im

Množina:

N	karn-a	žēc-a	cel-ãt-a	remi-on-a	žēc-a	kôzani-a
G	karn-ów	žēc-ów	cel-ãt-ów	remi-on-ów	žēc-ów	kôzani-ów
D	karn-óm	žēc-óm	cel-ãt-óm	remi-on-óm	žēc-óm	kôzani-óm
A	karn-a	žēc-a	cel-ãt-a	remi-on-a	žēc-a	kôzani-a

V	karn-a!	žēc-a!	cel-ât-a!	remi-on-a!	žēc-a!	kôzani-a!
L	karn-ach	žēc-ach	cel-ât-ach	remi-on-ach	žēc-ach	kôzani-ach
I	karn-ama	žēc-ama	cel-ât-ama	remi-on-ama	žēc-ama	kôzani-ama

Primjer: kasz. *Jesz czej jô jachôł nazôd dodom, ôkôzało sã, że nie miôł jô z se biletu.* – pol. *Jak jechałem do domu, okazało się, że nie mam biletu.* – hrv. *Kad sam se vraćao doma, otkrio sam da nemam kartu.*

3.2.2 Pridjevi (znankòwniki)¹⁴

Opisni pridjevi

Kašupski jezik poznaje kratke i duge forme pridjeva, ali kratke se forme pojavljuju prije svega samo u nekim pridjevima: *gotów, rôd, wôrt, winien, zdrów, żyw, krziw, nôłożen*, i u pridjevima njemačkog podrijetla: *fejn, ful, fòrsz, apart, gwës, karsz, klôr*. Nastavci ovise o tome završava li korijen na tvrdi ili meki suglasnik (**ń, cz, dż, sz, ź**).

Deklinacijska paradigma pridjeva tvrdih korjena:

Jednina

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	běln-y	běln-ô	běln-é
G	běln-égò	běln-y	běln-égò
D	běln-émù	běln-y	běln-émù
A	běln-y//égò	běln-ą	běln-é

¹⁴ Paradigme i podaci preuzeti iz:
Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 72-80.

V	běln-y	běln-ô	běln-é
L	běln-ym	běln-y	běln-ym
I	běln-ym	běln-a	běln-ym

Množina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski i srednji rod</i>
N	běln-y	běln-é
G	běln-ěch	běln-ěch
D	běln-ym	běln-ym
A	běln-ěch	běln-é
V	běln-yma	běln-é
L	běln-ěch	běln-ěch
I	běln-y	běln-yma

Deklinacijska paradigma pridjeva mekih korjena:

Jednina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	snôž-i	snôž-ô	snôž-é
G	snôž-égò	snôž-i	snôž-égò
D	snôž-émù	snôž-i	snôž-émù
A	snôž-i//égò	snôž-a	snôž-é
V	snôž-im	snôž-ô	snôž-é
L	snôž-im	snôž-i	snôž-im
I	snôž-im	snôž-a	snôž-im

Množina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski i srednji rod</i>
N	snôž-i	snôž-é
G	snôž-ich	snôž-ich
D	snôž-im	snôž-im
A	snôž-ich	snôž-é
V	snôž-i	snôž-é
L	snôž-ich	snôž-ich
I	snôž-ima	snôž-ima

U genitivu i lokativu množine, pridjevi čija osnova završava na tvrdi suglasnik, u sva tri roda imaju nastavak **-ěch**, a pridjevi čija osnova završava na meki suglasnik sufiks **-ich**.

U instrumentalu množine pridjeva čija osnova završava na meki suglasnik sufiks je **-ima**, dok pridjevi čija osnova završava na tvrdi suglasnik imaju sufiks **-yma**.

Kod riječi koje imaju pridjevsku deklinaciju u genitivu i lokativu množine iza suglasnika **sz**, **cz**, **ž**, **dž** piše se vokal **i** ili **ě**.

Primjer: kasz. *Nie bėł to mój nōlepszi dzėń.* – pol. *To nie był mój najlepszy dzień.* – hrv. *To nije bio moj najbolji dan.*

Posesivni pridjevi

Kod pridjeva koji završavaju na sufikse **-ów**, **-owa** (**-òwa**), **-owò** (**-òwò**), a nalaze se iza velara **k**, **g**, **h** ili labijala **p**, **b**, **f**, **w**, **m** dolazi do labijalizacije.

U muškome rodu dolazi do alternacije **-ów:ow** u svima padežima.

Pridjevi kod kojih iza tvrdih suglasnika **s, z, c, dz, n** slijede sufiksi **-in, -ina, -ino** završavaju na **-y**.

Paradigme posesivnih pridjeva koji završavaju sufiksom **-ów**:

Jedina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	bratów	bratow-a	bratow-ò//é
G	bratow-égò	bratow-i	bratow-égò
D	bratow-émù	bratow-i	bratow-émù
A	bratów//-égò	bratow-ą	bratow-ò//é
V	bratów	bratow-a	bratow-ò//é
L	bratow-im	bratow-i	bratow-im
I	bratow-im	bratow-ą	bratow-im

Množina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod i srednji rod</i>
N	bratow-i	bratow-é
G	bratow-ěch	bratow-ěch
D	bratow-im	bratow-im
A	bratow-ěch	bratow-é
V	bratow-i	bratow-é
L	bratow-ěch	bratow-ěch
I	bratow-imi	bratow-imi

Paradigme posesivnih pridjeva koji završavaju sufiksom **-in**:

Jednina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	Anin	Anin-a	Anin-o//é
G	Anin-égò	Anin-y	Anin-égò
D	Anin-émù	Anin-y	Anin-émù
A	Anin//-égò	Anin-a	Anin-o//é
V	Anin	Anin-a	Anin-o//é
L	Anin-ym	Anin-y	Anin-ym
I	Anin-ym	Anin-a	Anin-ym

Množina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski i srednji rod</i>
N	Anin-y	Anin-é
G	Anin-ëch	Anin-ëch
D	Anin-ym	Anin-ym
A	Anin-ëch	Anin-é
V	Anin-y!	Anin-é!
L	Anin-ëch	Anin-ëch
I	Anin-yma	Anin-yma

Stupnjevanje pridjeva (stãpniowanie znankòwników)

Komparativ se u kašupskome jeziku tvori na četiri načina:

- a) dodavanjem sufiksa **-szi** tvori se komparativ pridjeva koji završavaju na jedan suglasnik i komparativ pridjeva koji završavaju na dva suglasnika s time da je taj drugi suglasnik **cz** koji nestaje u stupnjevanju: *mlodi* – *mlodszi*, *mitczi* – *mitszi*
- b) dodavanjem sufiksa **-észi** tvori se komparativ pridjeva koji završavaju na dva ili više suglasnika: *bělny* – *bělniészi*, *pělny* – *pělniészi*
- c) komparativ nepravilnih pridjeva kod kojih dolazi do promjene korijena: *dobri* – *lepszi*, *zły* – *gòrszi*, *duży* – *wikszi*, *môli* – *mniészi*
- d) komparativ pridjeva pomoću riječi *barži* i pozitiva: *chòri* – *barži chòri*, *mòkri* – *barži mòkri*.

U tvorbi komparativa dodavanjem sufiksa **-szi** i **-észi** često dolazi do alternacije: *szeroczi* – *szerszi*, *wiesoli* – *wieselszi*, *cepli* – *ceplészi*.

Superlativ se tvori od prefiksa **-nô** i pridjeva u komparativu: *lepszi* – *nôlepszi*, *mlodszi* – *nômlodszi*, ili dodavanjem prefiksa **-nô** riječi *barži*: *barži chori* – *nôbarži chori*, *barži mòkri* – *nôbarži mòkri*.

Primjer: kasz. *taczi dludzi dżibczi czij* – pol. *taki długi gibki kij* – hrv. *takav duži savitljivi štap*.

3.2.3. Zamjenice (zamiona)¹⁵

Osobne zamjenice (personowé zamiona)

Jednina:

N	jô	të	òn	òna	òno
G	mie	cebie,ce	jegò,niégò,gò	ji,ni	jegò
D	mie	tobie,cë,ciebie	jemu,mù	ji	jemu,mù

¹⁵ Paradigme i podaci preuzeti iz:

Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 80-88.

A	mie,miã	cebie, ce, cã	jegò,gò	jã,niã	je,nie
V	-	tě!	-	-	-
L	mie	tobie,cebie,ce	nim	ni	nim
I	mna	toba	nim	nia	nim

Množina:

N	ma (mě)	wa	òni	òne	Wě
G	naju	waju	jich,nich	jich,nich	Was
D	nama	wama	jima	jima	Wòm
A	naju	waju	jich	je	Was
V	-	wa!	-	-	Wě!
L	naju	waju	nich	nich	Was
I	nama	wama	jima,nima	jima,nima	Wama

Breza (2011) navodi dvojinske oblike (**ma, wa, naju, waju, nama, wama...**) koji imaju množinsko značenje, dok se množinski oblici (**Wě, Was...**) koriste kao oblici iz poštovanja (*pluralis maiestatis*), npr. *wa idzeta* znači *vi idete*, a *Wě idzece* znači *Vi idete* (Breza 2011: 175).

Forma **Wě** koristi se kada se nekome obraćamo s poštovanjem. Upotrebljava se neovisno o tome radi li se o jednoj osobi ili više njih.

U akuzativu osobnih zamjenica **tě** i **òna** i instrumentalu jednine zamjenica **jô, tě** i **òna** dolazi do denazalizacije vokala **-ã** i vokala **-a**.

U prvome licu množine postoji i arhaična zamjenica **ma** kojom se označuju dva subjekta i danas se ona koristi isključivo u toj situaciji.

Posesivne zamjenice (dosebné zamiona)

Jednina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	mój	mòja,ma	mòje
	twój	twòja,ta	twòje
	swój	swòja,swa	swòje
G	mòjégò,mégò	mòji,mi	mòjégò,mégò
	twòjégò,twégò	twòji,twi	twòjégò,twégò
	swòjégò,swégò	swòji,swi	swòjégò,swégò
D	mòjémù,mémù	mòji,mi	mòjémù,mémù
	twòjémù,twémù	twòji,twi	twòjémù,twémù
	swòjémù,swémù	swòji,swi	swòjémù,swémù
A	A=G za životne	mòjã,mą	A=N
	A=N za neživotne	twòjã,twã	
		swòjã,swã	
V	mój	mòja,ma	mòje
	twój	twòja,ta	twòje
	swój	swòja,swa	swòje
L	mòjim,mim	mòji,mi	mòjim,mim
	twòjim,twim	twòji,twi	twòjim,twim
	swòjim,swim	swòji,swi	swòjim,swim
I	mòjim,mim	mòjã,mą	mòjim,mim

twòjim,twim

twòją,twą

twòjim,twim

swòjim,swim

swòją,swą

swòjim,swim

Mnożina:

Muški rod

Ženski i srednji rod

N mòji

mòje

twòji

twòje

swòji

swòje

G mòjich,mich,měch

mòjich,mich,měch

twòjich,twich,twěch

twòjich,twich,twěch

swòjich,swich,swěch

swòjich,swich,swěch

D mòjim,mim

mòjim,mim

twòjim,twim

twòjim,twim

swòjim,swim

swòjim,swim

A A=G

A=N

V mòji

mòje

twòji

twòje

swòji

swòje

L mòjich,mich,měch

mòjich,mich,měch

twòjich,twich,twěch

twòjich,twich,twěch

swòjich,swich,swěch

swòjich,swich,swěch

I mòjima,mima

mòjima,mima

twòjima,twima

twòjima,twima

swòjima,swima

swòjima,swima

Jednina:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>
N	naj,naji,nasz waj,waji,wasz Wasz	naja,nasza waja,wasza Wasza	naje,nasze waje,wasze Wasze
G	najégò,naszégò wajégò,waszégò Waszégò	naji,naszi waji,waszi Waszi	najégò,naszégò wajégò,waszégò Waszégò
D	najémù,naszémù wajémù,waszémù Waszémù	naji,naszi waji,waszi Waszi	najémù,naszémù wajémù,waszémù Waszémù
A	A=G za životne A=N za neživotne	najã,naszã wajã,waszã Waszã	A=N
V	naj,naji,nasz waj,waji,wasz Wasz	naja,nasza waja,wasza Wasza	naje,nasze waje,wasze Wasze
L	najim,naszim wajim,waszim Waszim	naji,naszi waji,waszi Waszi	najim,naszim wajim,waszim Waszim
I	najim,naszim wajim,waszim	nają,naszą wają,waszą	najim,naszim wajim,waszim

	Waszim	Waszą	Waszim
Mnożina:			
	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski i srednji rod</i>	
N	naji,naszi waji,waszi Waszi	naje,nasze waje,wasze Wasze	
G	najich,naszich wajich,waszich Waszich	najich,naszich wajich,waszich Waszich	
D	najim,naszim wajim,waszim Waszim	najim,naszim wajim,waszim Waszim	
A	A=G	A=N	
V	naji,naszi waji,waszi Waszi	naje,nasze waje,wasze Wasze	
L	najich,naszich wajich,waszich Waszich	najich,naszich wajich,waszich Waszich	
I	najima,naszima	najima,naszima	

wajima,waszima

wajima,waszima

Waszima

Waszima

U muškome se rodu u nominativu pojavljuje fonem **ó**, a u svim ostalim padežima dolazi do alternacije s fonemom **o**, točnije s labijaliziranom inačicom toga fonema.

U instrumentalu i akuzativu jednine ženskoga roda dolazi u izgovoru do gubljenja nazalnosti fonema **ą** i **ã**.

Zamjenice **jego**, **ji**, **jich** ne dekliniraju se.

Kratke forme zamjenica **mój**, **twój**, **swój** rijetko se koriste kako u pisanome tako i u govornome jeziku.

Zamjenice **naji**, **nasz**, **waji** i **wasz** rijetko se pojavljuju u suvremenom kašupskom jeziku.

U genitivu i lokativu množine sva tri roda imaju nastavak **-ich**, ali u govoru se često može čuti nastavak **-ëch**.

Primjer: kasz. *Witôjcë! Jô sã zwiã Michôł. Wëbaczë, a jaczé je waji miono?* – Witajcie! Mam na imię Michał. Przepraszam, a jakie jest wasze imię?

3.2.4. Brojevi (*wielniczi*)¹⁶

Glavni brojevi (spòdlowé wielniczi)

1- jeden, jedén

10- dzesãc, dzesyńc

19- dzewiãtnôsce

2- dwa

11- jednôsce, jedenôsce, jedénôsce

20- dwadzesca

¹⁶ Podaci i paradigme preuzeti iz:

Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 88-95.

3- trzë	12- dwanôsce
4- szterë	13- trzënôsce
5- piãc, pińc	14- szternôsce
6- szesc	15-piãtnôsce, pińcnôsce
7- sêdem,sédém, sétmë	16- szes(t)nôsce
8- osem, osém, osmë	17- sêdemnôsce, sétmë
9- dzewiãc, dzewińc	18- osemnôsce, osmënôsce

Brojevi tipa 21,32,43...tvore se jednako kao i u poljskome jeziku (*dwadzesce jeden, trzëdzesce dwa*) ili kao u njemačkom jeziku (*jeden dwadzesce, dwa trzëdzesce*).

30- trzëdzesce	700- sêdemset, setmëset
40-szterëdzesce	800- osemset, osmëse
50- piãcdzesac, pińcdzesac	900- dzewiãcset, dzewińcset
	1000- têsac
60- szescdzesat	1001- têsac a jeden
70- sêdemdzesat	1010- têsac a dzesãc
80- osemdzesat	4000- szterë têsace
90- dzewiãdzesat, dzewińcdzesat	5000- pińc têsaców
100- sto	1000000-mëlion, milión
200- dwasta	1000000000- miliard
200- dwasta	
300- trzësta	
400- szterësta	
500- piãcset, pińcest	

Broj *jedan* ima pridjevsku deklinaciju:

	Jednina			Množina	
	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski i srednji rod</i>
N	jeden	jedn-a	jedn-o	jedn-y	jedn-e
G	jedn-égò	jedn-y	jedn-égò	jedn-ëch	jedn-ëch
D	jedn-émù	jedn-y	jedn-émù	jedn-ym	jedn-ym
A	jeden/-égò	jedn-ã	jedn-o	jedn-ëch	jedn-e
V	jeden	jedn-a	jedn-o	jedn-y	jedn-e
L	jedn-ym	jedn-y	jedn-ym	jedn-ëch	jedn-ëch
I	jedn-ym	jedn-ą	jedn-ym	jedn-yma	jedn-yma

Deklinacijska paradigma broja *dva*:

Deklinacija brojeva 3 i 4:

	<i>Muški rod</i>	<i>Ženski rod</i>	<i>Srednji rod</i>	TRZE	SZTĚŘĚ
N	dwa,dwaj dwaji	dwie	dwa	trzě,trzej,trzeji	sztěřě,sztěrech sztěrzej
G	dwùch	dwùch	dwùch	trzech	sztěrzech

D	dwùm	dwùm	dwùm	trzem	sztërzem
A	dwa/ùch	dwie	dwa	trzë/-ech	sztërë/-ech
V	V=N	V=N	V=N	trzë,trzej,trzeji	V=N
L	dwùch	dwùch	dwùch	trzech	sztërzech
I	dwùma	dwùma	dwùma	trzema	sztërzema

Brojevi tisuću (*tësąc*), milijun (*milliόν*) i milijarda (*miliard*) dekliniraju se kao imenice muškoga roda prve deklinacije, a broj *sto* kao imenice treće deklinacije. Broj *sto* nema oblike u množini. Svi se ostali brojevi u kašupskome jeziku ne dekliniraju. Brojevi *jedan*, *dva*, *tri* i *četiri* u kašupskome su jeziku u odnosu sročnosti, dok su brojevi od *pet* pa nadalje u odnosu rekcije i zahtijevaju imenicu u genitivu.

Deklinacija broja sto: N **sto**, G **sta**, D **stu**, A **sto**, V **sto**, L **stu**, I **stā**

	<i>Jednina</i>			<i>Množina</i>		
N	tësąc	milión	miliard	tësąc-e	milión-ë	miliard- ë
G	tësąc-a	milión-a	miliard-a	tësąc-ów	milión-ów	miliard-ów
D	tësąc-u/owi	milión-owi	miliard-owi	tësąc-óm	milión-óm	miliard-óm
A	tësąc	milión	miliard	tësąc-e	milión-ë	miliard-ë
V	tësące	milión	miliard	tësąc-e	milión-ë	miliard-ë
L	tësąc-u	milión-e	miliardz-e	tësąc-ach	milión-ach	miliard-ach
I	tësąc-ã	milión-ã	miliard-ã	tësąc-ama	milión-ama	miliard-ama

Redni brojevi (rzãdowé wielniczi)

Redni se brojevi dekliniraju kao i pridjevi kroz sedam padeža, dolaze u jednini i množini u sva tri roda.

1- pierszi	10- dzesãti	19- dzewiãtnôsti	90- dzewiãcdzesãti
2- drëdźi	11- jednôsti	20- dwadzesti	100- setny
3- trzeci	12- dwanôsti	21- dwadzesti pierszi	200- dwa setny
4- czwiôrti	13- trzënôsti	30- trzëdzesti	1000- tësãczny
5- piãti	14- szternôsti	40- szterdzesti	1000000- miliônowi
6- szósti	15- piãtnôsti	50- piãcdzesãti	
7- sódmi	16- szesnôsti	60- szescdzesãti	
8- ósmi	17- sétmnôsti	70- sétmëdzesãti	
9- dzewiãti	18- òsmënôsti	80- òsmëdzesãti	

Zbirni brojevi (zbiérné wielniczi)

Breza (2011) navodi da se njima označuju *pluralia tantum* imenice (*troje dwiérzów*), miješane skupine bića različitog roda i dobi (*dwòje àùtorów*), mladunčad životinja (*sétmioro prosãtów*) i skupine djece (*czwioro dzecy*). Dolaze samo u nominativu (Breza 2011: 175).

2-dwoje	11-jednôscoro
3-troje	12-dwanôscoro
4-czwioro	13-trzënôscoro
5-piãcoro	14-szternôscoro

6-szescoro	15-piãtnôscoro
7-sëtmioro	16-szesnôscoro
8-òsmioro	17-sëtmënôscoro
9-dzewiãcoro	18-òsmënôscoro
10-dzesãcoro	19-dzewiãtnôscoro

Primjer: kasz. *Jô jem dzesãc lat stôri.* – pol. *Mam dziesięć lat.* – hrv. *Imam deset godina.*

3.2.5. *Prilozi (przëczasniczi)*¹⁷

Prilozi se u kašupskome jeziku tvore pomoću sufiksa **-o** (**-ò**) i rjeđe pomoću sufiksa **-e**. Sufiks ovisi o strukturi priloga ili je posljedica dogovora među lingvistima: *běłny* – *běłno*, *lëchi* – *lëcho*, *snôži* – *snôžo*, *widny* – *widno*, *dobri* – *dobrze*, *zli* – *zle*. Neki prilozi mogu imati oba sufiksa: *biédno/biédnie*, *czekowò/czekawie*. Arhaična forma s labijaliziranim sufiskom **-ò** može se pronaći u nekim priložima: *dalek/dalekò*, *glãbòk/glãbòkò*, *szerok/szerokò*.

Primjer: kasz. *Sã nôwëži tuwò ceni.* – pol. *Są tutaj najwyższe ceny.* – hrv. *Ovdje su najviše cijene.*

Stupnjevanje priloga

Komparativ se priloga u kašupskome tvori na tri načina – dodavanjem sufiksa **-i** (**-y**), nepravilnom komparacijom ili opisnom komparacijom pomoću riječi *barži*.

Prevladava stupnjevanje dodavanjem sufiksa **-i** uz čestu pojavu alternacija (*chùtkò* –

¹⁷ Podaci preuzeti iz:
Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 95-97.

chùdzy, mądro – mądrzi, niski – niži).

Nepravilnu komparaciju imaju određeni prilozi u kojima tada dolazi do promjene korijena: *dobrze – lepi, lëchò – gòrzi, zle – gòrzi, wiele – wicy wiãcy, duzo – wicy/wiãcy, malo – mni.*

Opisnu komparaciju imaju oni prilozi koju su nastali od pridjeva koji također imaju opisnu komparaciju: *mòkro – barži mòkro, dozdrzeniało – barži dozdrzeniało.*

Superlativ se tvori dodavanjem prefiksa **nô-** komparativu priloga: *chùdzy – nôchùdzy, dali – nòdali, lepi – nôlepi, wëzi – nôwëzi, barži żółto – nôbarži żółto.*

Prilozi se mogu tvoriti i pomoću raznih prijedloga, npr. *na cwardo, na zelono, pò kaszëbskù, pò królewskù, pò novémù, òb dzéń, òb lato, òd nowa.*

Neke imenice u instrumentalu također imaju funkciju priloga: *górq, czasã, stronq, nocama.*

3.2.6. *Prijedlozi (przëmiona)*¹⁸

Prijedlozi su u kašupskome jeziku nepromjenjiva vrsta riječi. Uglavnom su slični ili jednaki u pismu i značenju prijedlozima u poljskome jeziku. Ovdje će biti prikazani neki tipični kašupski prijedlozi koji se u poljskome jeziku rijetko pojavljuju ili ih uopće nema.

bùten – ima značenje poljskoga prijedloga *poza, mimo*

òkòm(a) – ima značenje poljskoga *obok* i pojavljuje se uglavnom u nekim srednjokašupskim dijalektima

procëm(ko) – ima značenje poljskoga *przeciw*

przóde – ima značenje poljskoga *kiedyś*

(ò)przódczé – odgovara poljskome *z przodu*

przék – u poljskome se pojavljuje varijanta *w poprzek*

Podaci preuzeti iz:

¹⁸ Makùròt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 98.

Primjer: kasz. *Wòjna w Syrijsce ẽ Jirakù to nie je wòjna procëm ISIS, to wòjna wszëtczich procëm wszëtczim.* – pol. *Wojna w Syrii i Iraku to nie wojna przeciw ISIS, to wojna wszystkich przeciw wszystkim.* – hrv. *Rat u Siriji i Iraku nije rat protiv ISIS-a, to je rat svih protiv sviju.*

3.2.7. Veznici (wiqžënia)¹⁹

Veznici se dijele na:

1) Veznici nezavisno složenih rečenica

a) sastavne – *i, a, ẽ, též, jak též*

Veznik **a** u kašupskome jeziku ima sastavnu funkciju koju u poljskome izvršava veznik **i**, može imati i rastavnu funkciju koju u poljskome izvršava veznik *ale*.

b) suprotni – *a, ale, le, leno, jeno, kò, dejade, równak, za to, zòs*

c) rastavni – *abò, czë, bądz*

d) zaključni – *tej, tak tej, tedë, wiãc, wic*

e) isključni – *hewòtno, doch, blòs*

2) Veznici zavisno složenih rečenica: *že, żebë, abë, bë, cobë, ježlë, žlë, ežlë, želë, czejbë, czej, jak, chòc, nimò že, bò, kò, nigle, nižle, nim, zanim, jaž, dlòte, dlòtego, temù...*

*Nikòmù nick nie rekl, **bò** nie je dobrze ò taczich rzeczach plestac.*

*Przez sztòt tak na se pòzérelë, **jaž** jeden zaczął gadac.*

*Ju słuńce bëło na niebie, **jak** jò òdeckła.*

Primjer: kasz. *Jó jem rôd, že znówù cebie na òczë widzã.* – pol. *Miło mi, że znów cię na oczy widzę.* – hrv. *Drago mi je što te moje oči opet vide.*

¹⁹ Makùròt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 99-100.

3.2.8. Usklici (*krzikniczi*)²⁰

Uzvici veselja, žalosti, čuđenja: *a, ach, aha, ala, alakòtóm, alana, alaže, alažinkò, aleluja, ecz, ehe, ej, ela, fe, fikak, fiu, ha, haha, ha-haha, hahaszkù, haps, hq, he, ja jam ja jo, ja nē, jak to, jakùž, jej, jejkù, Jena, Jenq, Jene, Jenkù, maricznym, mēk, nēle, nētale, nóže, ò, òch, òchò, òj, pù, reti, ùlana, wej, wejle, wejleszcze, wejtale, wejtažle.*

Uzvici upućeni sugovorniku: *aha, basta, biada, bié, bùcz bùcz, cēchó, cēchóta, czip czip, czó, czól, curik, czuder, dólēbóg, dēgù, dingù, fěsz, gap, gas, hahù, hela gās, hep, hes, hesz, hélolo, hējse, hij, hija, hie, hij-hòp, hòp, hòt, hùjt, hùsz kùr, chrztu chrztu, kòsy kòsy, kòz kòz, kùcz kùcz, liwi, lo lo, lol, lote lóle, mac, mi mi, na le, nét nét, pērr, pòj, pòjk, pst, pszt, pùj pùj, sys sys, szop, szuder, tus tus, wara, wil, wili.*

Onomatopeja: *a mù, basz, baž, bižaneczka, bižahahah, bùbù, bùch, bzy, bija, cup, czaks, czēks, czup, dēr, fēr, fidilitkq, firlit, fit, ga, gēdlē, gēl, gidli, gil, gili, glu, hacz, ham, hamham, hù-hù, chi, chlup, chrap, chùchù, kap, kili, kiti, kitli, kiwùt, kùkù, kùkùk, lup lup, me, mial, piń, pip, pras, pùf, rētētērē, szēkùt, szmiks, sztukùt, trururu, trzitrzap, trzask-prask.*

Apelativni uzvici – oni koji imaju funkciju pozivanja: *gibel-džabel, haja, hajdi, hajdu, hej, héne, hòpka, òpka, ópka, hòpsasa, kùlulu, nē, nēle, szocz, szopka, tramtiridi.*

3.2.9. Čestice (*partiklë*)²¹

Čestice su nepromjenjiva vrsta riječi koja nema samostalno značenje. Mogu biti u obliku jedne riječi ili morfema, a njima se izražava stav govornika prema sadržaju iskaza. Dije se na:

²⁰ Podaci preuzeti iz:
Makùròt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka 2016: 100-101.

²¹ Podaci preuzeti iz:
Makùròt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 101-103

1) modalne čestice: njima se izražava stav subjekta o onome o čemu se govori – *niech niech le, niechôj, żebë, cobë, niechbë, bòdôj, pòdobno, gwës, gwësno, na gwës, mòže, czë, razë, jo, nie, nié, ni, ani*

2) intenzifikatori: služe za pojačavanje neke riječi ili cijele rečenice – *leno, le, jesz, jaż*

*To bëło **leno** trzë razë.*

*Jô nie wiedzôł **le** negò jednégò.*

3) poticajne čestice koje se povezuju se imperativom – *doch, le, në, kò*

*Jô **doch** to przeczëtôł!*

*Biôł **le** z Bògã!*

*Pòj **le** sã!*

***Në** gadôj cos!*

Kao i u poljskome jeziku, u kašupskome jeziku posebnu ulogu imaju čestice: *niech, bë, nie, nié, ni*.

Česticom **niech** tvori se imperativ trećeg lica jednine i množine – *niech jidze, niech jidq, niech pisze, niech piszq*.

Česticom **bë** tvori se kondicional- *Jô **bë** pisôł. Më **bë** piselë.*

3.2.10. Glagoli (czasniczi)²²

U kašupskome jeziku postoje četiri konjugacije:

- prva konjugacija -**ã**, -**esz** (*wiozã, wieszsz*)
- druga konjugacija -**ã**, -**isz** (*robiã, robisz*)
- treća konjugacija -**óm**, -**ôsz** (*gróm, grósz*)

²² Podaci preuzeti iz:

Makùrôt, H. (2016) Gramatika kaszëbsczégò jãzëka: 43-58

- četrta konjugacija **-ém, -ész** (*wiém, wiész*)

Sadašnje vrijeme (terny czas)

Prva konjugacija **-ã, -esz**

wiezc

1. jô wiez-ã	1. mẽ wiez-emě	Wě wiez-ece
2. tẽ wiez-esz	2. wa wiez-eta	
3. òn, òna, òno wiez-e	3. òni, òne wioz-ą	

Druga konjugacija **-ã, -isz**

robic

1. jô robi-ã	1. mẽ rob-imě	Wě rob-ice
2. tẽ rob-isz	2. wa rob-ite	
3. òn, òna, òno rob-i	3. òni, òne robi-ą	

Treća konjugacija **-òm, -ôsz**

grac

1. jô gr-óm//ajã	1. mẽ gr-ómě//ajemě	Wě gr-ôce//ajece
2. tẽ gr-ôsz//ajesz	2. wa gr-ôta//ajeta	
3. òn, òna, òno gr-ô//aje	3. òni, òne gr-ają	

Četrta konjugacija **-ém, -ész**

wiedzec

1. jô wi-ém	1. mẽ wi-émě	Wě wi-éce
-------------	--------------	-----------

2. të wi-ész	2. wa wi-éta
3. òn, òna, òno wi-é	3. òni, òne wi-edzà

Konjugacija pomoćnog glagola *běc*

1. jô jem	1.mě jesmě	Wě jesce
2. të jes	2.wa jesta	
3. òn, òna, òno je	3. òni, òne są	

U 1. licu jednine 1. i 2. konjugacije i u nekim glagolima 3. konjugacije dolazi u izgovoru do denazalizacije sufiksa **-ã**.

Glagoli 3. konjugacije zadržali su u južnokašupskim dijalektima dugu arhaičnu formu sufiksa, dok je u poljskome jeziku došlo do kontrakcije glasovne skupine **–aje**, čiju formu u suvremenome poljskome jeziku nalazimo samo u 3. licu množine u obliku sufiksa **-aja**.

U prezentu množine 3. lica također dolazi do denazalizacije u izgovoru nazala **-a**.

Kod glagola čija tvorbena osnova završava na velare **k, g, h, ch** dolazi do labijalizacije u sufiksu: *dzãkùjã, dzãkùjesz, dzãkùje, dzãkùjemě, dzãkùjeta, dzãkùjq*.

Prošlo vrijeme (ùszły czas)

U kašupskome se jeziku prošlo glagolsko vrijeme tvori na više načina. Na sjevernom području i kod starijih ljudi nalazimo arhaičan način tvorbe, tj. pomoću pomoćnog glagola *běc* u prezentu i 3. lica jednine ili množine.

1. jô jem pisôł	1. mẽ jesmě piselě
jô jem pisała	mě jesmě pisałě
	ma jesma pisała
2. të jes pisôł	2. wa jesta piselě

tě jes pisała	wa jesta pisałë
	wa jesta pisała
3. òn je pisôł	3. òni są piselë
òna je pisała	òne są pisałë
òno je pisało	

U poljskome je jeziku taj način tvorbe prošloga vremena nestao u 15. stoljeću kada je došlo da stapanja formi pomoćnog glagola s glavnim.

Noviji način tvorbe glagola u prošlome vremenu je pomoću glagola u 3. licu jednine i osobne zamjenice. Taj je tvorbeni način tipičan za cijelo kašupsko područje.

1. jô pisôł	1. mẽ piselë
jô pisała	mě pisałë
	ma pisała
2. tě pisôł	2. wa piselë
tě pisała	wa pisałë
	wa pisała
3. òn pisôł	3. òni piselë
òna pisała	òne pisałë
òno pisało	

U kašupskome se prošlo vrijeme može tvoriti pomoću glagola u pasivu i pomoćnog glagola *miec*.

1. jô móm pisóné	1. mẽ mómë pisóné	Wë môce pisóné
2. tě mosz pisóné	2. wa môta pisóné	
3. òn, òna, òno mô pisóné	3. òni mają pisóné	

Pod utjecajem susjedne regije Kocewia u kašupskome jeziku nalazimo još jedan način tvorbe prošloga vremena.

1. jô zem pisôł
jô zem pisała	1. mẽ žesmě piselë
mẽ žesmě pisałë	
2. të žes pisôł
të žes pisała	2. wa žesta piselë
wa žesta pisałë
wa žesta pisała	Wë žesce piselë
3. òn pisôł
òna pisała
òno pisało	3. òni pisëłë
òne pisałë	

Pretprošlo vrijeme (zaùszty czas)

Pretprošlo se glagolsko vrijeme očuvalo u kašupskome jeziku, a izražava se njime neka radnja koja se zbila prije neke druge radnje u prošlosti. Postoje tri načina tvorbe:

1. od pomoćnog glagola *bëc* u perfektu (*bél, bëlam, bëło, bëłë, bëłë*), glagola u prošlom vremenu koji završava na *-ł* i pomoćnog glagola *bëc*

1. jô jem bël pisôł
jô jem bëła pisała	1. mẽ jesmě bëłë piselë
mẽ jesmě bëłë pisałë
2. të jes bël pisôł
të jes bëła pisała	2. wa jesta bëłë piselë
wa jesta bëłë pisała
3. òn bël pisôł
òna bëła pisała	3. òni bëłë pisëłë
òne bëłë pisałë

2. od pomoćnog glagola *běc* u prošlom vremenu i glagola u pasivu

1. jô bël jidzony jô bëła jidzonô	1. mẽ bëłë jidzony më bëłë jidzoné	
2. tẽ bël jidzony tẽ bëła jidzonô	2. wa bëłë jidzony wa bëłë jidzoné	
3. òn bël jidzony òna bëła jidzonô òno bëło jidzoné	3. òni bëłë jidzony òne bëłë jidzoné òne bëłe jidzoné	Wë bëłë jidzony

3. od pomoćnog glagola *miēc* u prošlom vremenu i glagola u pasivu.

1. jô miôł pisóné jô miała pisóné	1. mẽ mielë pisóné më miałë pisóné	Wë mielë pisóné
2. tẽ miôł pisóné tẽ miała pisóné	2. wa mielë pisóné wa miałë pisóné	
3. òn miôł pisóné òna miała pisóné òno miało pisóné	3. òno mielë pisóné òni mielë pisóné òne miałë pisóné	

Buduće vrijeme (przińdy czas)

U kašupskome jeziku postoji jednostavno buduće vrijeme i složeno buduće vrijeme. Jednostavno buduće vrijeme tvori se od svršenih glagola, a složeno buduće vrijeme od nesvršenih glagola u infinitivu ili prošlom vremenu i pomoćnog glagola *běc*. U kašupskome postoje tri načina tvorbe budućeg vremena glagola *běc*:

1. jô bådã	1. mẽ bãdzemë	Wë bãdzece
------------	---------------	------------

2. të bǎdzes	2. wa bǎdzeta
3. òn, òna, òno bǎdze	3. òni, òne bǎdǎ

1. jô bǎdǎ	1. më bǎdzemë	Wë bǎdzece
2. të bǎdzes	2. wa bǎdzeta	
3. òn, òna, òno bǎdze	3. òni, òne bǎdǎ	

1. jô mdǎ	1. më mdzemë	Wë mdzece
2. të mdzesz	2. wa mdzeta	
3. òn, òna, òno mdze	3. òni, òne mdǎ	

Buduće vrijeme svršenih glagola:

pisac

1. jô napiszǎ	1. më napiszemë	Wë napiszece
2. të napiszesz	2. wa napiszeta	
3. òn, òna, òno napisze	3. òni, òne napiszǎ	

Buduće vrijeme nesvršenih glagola:

pisac

1. jô bādā pisôł	1. mẽ bādzemě piselě	Wě bādzece piselě
jô bādā pisała	mě bādzemě pisałě	
	ma bādzema pisala	
2. tē bādzes pisôł	2. wa bādzeta piselě	
tē bādzes pisała	wa bādzeta pisałě	
	wa bādzeta pisala	
3. òn, òna, òno bādze pisôł	3. òni bāda piselě	
	òne bāda pisałě	

1. jô bādā pisac	1. mẽ bādzemě	pisac	Wě bādzece pisac
jô bādā pisac	mě bādzemě	pisac	
	ma bādzema	pisac	
2. tē bādzes pisac	2. wa bādzeta pisac		
tē bādzes pisac	wa bādzeta pisac		
	wa bādzeta pisac		
3. òn, òna, òno bādze pisac	3. òni bāda pisac		
	òne bāda pisac		

Glagolski načini (nôdžib)

U kašupskome se jeziku razlikuju tri glagolska načina – indikativ (*òznajmòwnik*), imperativ (*rozkazownik*) i kondicional (*zastrégòwnik*). Indikativ je neobilježeni glagolski način kojim se izražava neka tvrdnja, npr. *Zbiéróm malëně; Zapôlisz swiéczkã*. Indikativ može biti u bilo kojem glagolskom vremenu.

Imperativ može biti u obliku naredbe, molbe ili zahtjeva. Imperativ 2. lica jednine tvori se na više načina:

- a) dodavanjem sufiksa **-ë** iza tvrdih suglasnika (*grochòcë!*), odnosno sufiksa **-i** iza mekih suglasnika (*mërgni!*)
- b) imperativ s nulnim sufiksom – u ovoj formi često dolazi do alternacija, npr: *robi! róbb!, kažë!/kôž!, trãbi!/trqb!*
- c) glagoli treće konjugacije mogu imati sufiks **-ôj** (*grôj!, spiewôj!*)
- d) imperativ sa sufiksom **-j** (*lej!, pluji!*)
- e) imperativ nepravilnih glagola, npr. glagola *jic* (*pòj!*).

Imperativ 1. i 2. lica množine tvori se dodavanjem sufiksa **-më**, odnosno **-ta** formi imperativa 2. lica jednine (*grochòcëmë!, grochòcëta // mërgnimë!, mërgnita! // lejmë!, lejta!*). Glagoli u imperativu množine naglasak imaju na predzadnjem slogu, dok je u indikativu naglasak na trećem ili četvrtom slogu od kraja. Imperativ 3. lica jednine i množine tvori se uz pomoć riječi *niech* – *niech grochòce!, niech mërgnie!, niech leje! // niech grochòcq!, niech mërgnq!, niech lejq!*

Kondicional se u kašupskome jeziku tvori od čestice **bë** i glagola u prošlom vremenu.

1. jô bë pisôł	1. më bë piselë
jô bë pisała	më bë pisałë

ma bë pisała	
2. të bë pisôł	2. wa bë piselë
të bë pisała	wa bë pisałë
	wa bë pisała
3. òn bë pisôł	3. òni bë piselë
òna bë pisała	òne bë pisałë
òno bë pisało	

U nekim kašupskim dijalektima postoji forma kondicionala: *jô bëm pisól*. Čestica **bë** u kašupskome jeziku uvijek se nalazi ispred glagola, forma *pisôlbëm* smatra se tipičnim polonizmom.

Primjer: kasz. *Agnes, të fejn gôdôsz pò kaszëbskù!* – pol. *Agnes, ty fajnie gadasz po kaszubsku!* – hrv. *Agnes, ti super pričaš kašupski!*

Participi glagola (mionoczasnici)

Glagolski prilog prošli (*przëczasnikòwi uprzedny mionoczasnik*) – tvori se dodavanjem sufiksa **-lszë, -wszë** (*wszedlszë, zaspiëwawszë, kùpiwszë, zrobiwszë*). Glagolski prilog prošli tvori se isključivo od svršenih glagola i ne deklinira se.

Glagolski prilog sadašnji (*przëczasnikòwi terôczasny mionoczasnik*) – tvori se od nesvršenih glagola dodavanjem sufiksa **-ącë** (*jidącë, leżącë, nëkającë, niosącë, liszczącë*).

Glagolski pridjev aktivni (*znankòwnikòwi aktiwny mionoczasnik*) – tvori se pomoću sufiksa **-ący** (*piszący, gôdający, zdrzący, wëžérający*). Deklinira se kao i pridjevi, tj. kroz padeže, rod i broj. U govoru je često zamijenjen opisnom formom, tj. umjesto *czëtającô bialka* javljaju se oblici *bialka, co czëtô// bialka, jakô czëtô// bialka, chtërna czëtô*.

Glagolski pridjev trpni (*znankòwnikòwi pasywny mionoczasnik*) – tvori se od glagola i

sufiksa **-ti**, **-ny**, **-ony(òny)**, **-óny**, (*ùměti*, *zmùszony*, *wěńėkóny*). Rjeđe se tvori pomoću arhaičnog sufiksa **-i** (*zmókli*, *zjadli*, *zamkli*, *ótemkli*). Deklinira se kao i pridjevi kroz padeže, rod i broj.

Infinitiv (infinitiw)

U kašupskome je jeziku infinitivni nastavak **-c** za razliku od poljskoga **-ć**. Utjecaj je to tipične kašupske glasovne promjene *kaszubienia*, tj. promjene mekih suglasnika **ś, ć, ź, dź** u **s, z, c, dz** (pol. *być* – kaš. *bēc*, pol. *mieć* – kaš. *miec*, pol. *widzieć* – kaš. *widzec*). U nekim sjevernim i središnjim dijalektima glagoli kojima se označuje proces *postojanja* mogu imati u infinitivu sufiks **-ôc** (starzec – *stariti*, *postajati stariji*). Taj nastavak mogu imati i neki glagoli druge konjugacije (*grzëmieć*//*grzëmiôc*).

4. Glavne razlike između poljskoga i kašupskoga jezika

U ovome ćemo poglavlju prikazati najbitnije razlike između kašupskoga i poljskoga književnoga jezika. Iako je kašupski sve do početka 21. stoljeća bio smatran dijalektom poljskoga jezika, skoro svaki se aspekt kašupskoga idioma na neki način razlikuje od poljskoga književnoga jezika. Već sami pogled na pisani oblik kašupskoga daje do znanja da se uvelike razlikuje od poljskoga jezika. Kašupska abeceda ima vlastite specifične znakove kojih nema u poljskome jeziku, kao npr. **é, ě, ò, ô, ù, ă**. Danuta Pioch ističe kako kašupski ima vlastitu gramatiku koja u sebi ima mnogo osobitosti koje ne nalazimo u poljskome jeziku. Osim toga, postoje prijevodni, normativni, jednojezični i višejezični rječnici kašupskoga jezika. Postoji prijevod Biblije na kašupski jezik, što je u povijesti označavalo da se neki idiom može smatrati jezikom. Kašupski je jezik također bogat lijepom književnošću, što isto ide u prilog tome da se jednoznačno odredi kao zasebni jezik.²³ Nadalje, kao još jedno razlikovno obilježje kašupskoga

²³ <http://magazynkaszuby.pl/2016/04/jezyk-gwara-gorale-daleko-nami/>

idioma u odnosu na poljski književni jezik, Sesar (2009) navodi utjecaj njemačkoga jezika na leksičku razinu kašupskoga jezika (Sesar 2009: 69). Zbog velikog broj kašupskih govora, kašupski jezik još uvijek prolazi kroz standardizaciju pisanog književnog jezika. Postoje dvije norme kašupskoga – službena, koja se odnosi na pisana djela na kašupskome jeziku, i neslužbena, odnosno regionalna koja svoje uporište ima prije svega u sjevernim dijalektima, a nešto manje u središnjim. Na proces standardizacije pisanog jezika najviše utječe uvođenje kašupskoga jezika u obrazovne ustanove, od vrtića pa sve do fakulteta, a proces standardizacije ubrzava i sve češće korištenje kašupskoga u medijima i na internetu. Početak standardizacije pisanoga jezika smatra se 1976. godina kada su Edward Breza i Jerzy Treder izdali knjigu *Zasady pisowni kaszubskiej*. Zieniukowa (2009) objašnava kako početkom 21. stoljeća dolazi do normalizacije pravopisa i gramatike, širenja domaćeg vokabulara, intelektualizacije jezika (stvaraju se znanstveni termini), izdavanja brojnih tekstova na različitim funkcionalnim stilovima, počinje se razvijati jezična politika. Sve su to čimbenici koje vode prema punoj kodifikaciji kašupskoga jezika. Danas književni kašupski jezik postoji ponajprije u obliku pisanoga jezika, a na Kašubima je da kroz jezičnu politiku književni jezik uvedu i u svakodnevnu komunikaciju. U svakodnevnom govoru i dalje prevladavaju mjesni govori Kašuba (Zieniukowa 2009: 264-265).

Na temelju do sada prikazanog, u ovome ćemo poglavlju navesti ona fonološka i morfološka obilježja koja kašupski jezik najviše razlikuju od poljskoga književnoga jezika.

1) pstsl. ɛ > i

Popowska-Taborska (1980) ističe da su u praslavenskome jeziku postojala dva nazala **ɔ** i **ɛ**. U staropoljskome jeziku oni su se stopili i nastao je jedan fonem **ą** koji je mogao biti dugi i kratki. U modernome poljskome jeziku taj se fonem rascijepao na dva fonema: stražnji nazal **ą** i prednji nazal **ę**. U kašupskome se jeziku praslavenski fonem **ę** suzio najprije u stari kašupski fonem **ĩ** koji je u modernom kašupskom jeziku realiziran kao fonem **i** ili kao fonem **ë** (pol. *sięgać* // kasz. *signąć*, pol. *więcej* // kasz. *wici*) (Popowska-Taborska 1980: 25).

2) Makùrôt (2016) navodi da je u poljskome je jeziku u 15. stoljeću došlo do tzv. četvrte palatalizacije tvrdih fonema **k** i **g** u meke **k'** i **g'**. Stoljeće kasnije te omekšane

- varijante **k'** i **g'** prelaze u kašupskome jeziku najprije u **ć** i **dź**, a kasnije u srednjim i sjevernim dijalektima u **cz** i **dż**. Na jugu je zabilježena i promjena **k'** i **g'** > **c** i **dz**. Na sjeveru se tako, npr. pojavljuje riječ *nodzi*, dok na jugu nalazimo varijantu *nodzi* (pol.*nogi*, hrv.*noge*). Zabilježena je i palatalizacija fonema **ch** u **sz**, rjeđe u **ś**, ali ta promjena nije obvezna, već fakultativna (pol. *ropuch*, *marchew* // kasz. *ropuszi*, *ropusi*, *marszew*, *marsiew*) (Makùrôt 2016: 31).
- 3) Sawicka (2007) napominje kako je naglasak u sjevernim kašupskim dijalektima slobodan i može se nalaziti na bilo kojemu slogu. Na područjima središnje se Kašubije pojavljuje *akcent kolumnowy*, tj. poluslobodni naglasak koji održava udaljenost između naglašenog sloga i prvog sloga neke riječi. Naglasak na prvome slogu tipičan je za južne dijalekte. Na području južnih dijalekata naglasak pada na proklitiku ako se ona pojavljuje, npr. **do gardu**, **na Kaszëbach**, **na pòlnié**. Na jugoistoku nalazimo paraksitoničan, tj. naglasak na predzadnjem slogu izraza, isto kao i u poljskome jeziku (Sawicka 2007: 458).
- 4) Rzetelska-Feleszko (2001) naglašava da u kašupskome jeziku ne nalazimo umetnuto **e** u imenicama u nominativu jednine koje u poljskome jeziku završavaju sufiksom **-ek**, **-ec** (kasz. *òjc*, *kùńc*, *tatk*, *domk*, *synk*, pol.*ojciec*, *koniec*, *tatek*, *domek*, *synek*). Genitiv množine imenica ženskoga i srednjega roda također nema u sufiksu umetnuto **e**, npr. *bialk*, *task*, *ślunuszk*. Neki sjevernopoljski dijalekti također ne poznaju umetnuto **e**. Sufikse **-ek**, **-ec** ponekad se može čuti u južnokašupskim dijalektima (Rzetelska-Feleszko 2001: 104–106).
- 5) Stieber (1965) objašnjava karakteristični kašupski fonem **šva** (**ě**) koji se razvio iz kratkih samoglasnika **ĩ**, **ũ**, **y** i praslavenskoga nazala **ę**. Promjena **ũ** > **ě** nije se ostvarila samo na jugu kašupskoga govornoga područja, dok **ĩ**, **y** > **ě** nalazimo na cjelokupnom kašupskom terenu. Promjena **ĩ**, **y** > **ě** ne ostvaruje se iza mekih suglasnika (Stieber 1965: 30–34).

- 6) Treder (2002) navodi *kaszubienie*, tj. depalatalizaciju mekih suglasnika **c'**, **dz'**, **s'**, **z'** > **c**, **dz**, **s**, **z** kao jednu od specifičnosti kašupskoga jezika. Kašupski je jezik jedini među slavenskim jezicima u kojemu je došlo do te glasovne promjena. Proces *kaszubienia* započeo je u drugoj polovici 12. stoljeća i trajao je sve do 17. stoljeća (pol. *jezioro, gdzie, gadać* // kasz. *jezoro, gdze, gadac*).
Polumeki **c'** i **dz'** nastali su iz mekih **t'**, **d'**, a u poljskome jeziku daju **c'** > **ć**, **dz'** > **dź**, dok u kašupskome nalazimo **t'**, **d'** > **c'**, **dz'** isto kao **s'**, **z'** > **s**, **z**, odnosno u poljskome **s'**, **z'** > **ś**, **ź** (Treder 2002: 101).
- 7) Rogowsko-Cybulska napominje kako za razliku od poljskoga jezika, u kašupskome jeziku ne dolazi do metateze praslavenske glasovne skupine *TǣrT* u *TroT* (kasz. *bardawica, marwiszcze, parmién, parpac, skarnia* // pol. *brodawka, mrowisko, promień, paproć, skroń*).²⁴

5. Zaključak

U ovome su diplomskome radu prikazana fonološka i morfološka obilježja kašupskoga jezika i na temelju toga smo usporedili kašupski jezik s poljskim. Fonološki i morfološki podaci uzimani su većinom iz: Hana Makùrôt – *Gramatika kaszëbsczégò jãzëka*, Edward Breza – *Kaszubszczyzna = Kaszëbizna* i Jerzy Treder – *Fonetyka i fonologia*. Knjiga Hane Makùrôt izašla 2016. pruža najsvježije podatke iz gramatike suvremenoga kašupskoga jezika i iz tog je razloga korištena kao primarna podloga za ovaj diplomski rad. Kašupski jezik kao i svaki drugi slavenski jezik ima neke jedinstvene značajke kojima se razlikuje od susjednih jezika. U slučaju kašupskoga jezika to su – *kašupsko šva* (ë), fonem čija se realizacija u govoru razlikuje od dijalekta do dijalekta, proces *kaszubienia*, tj. depalatalizacija mekih suglasnika što je na prvi pogled možda i najočitija razlika između poljskoga i kašupskoga jezika. Davni praslavenski nazali koji su se u modernome poljskome jeziku realizirali kao **ą** i **ę** te zadržali originalnu nazalnost, u kašupskome se su modernome jeziku realizirali u obliku **ą** i **i**, odnosno **ë**. Isto tako, prava nazalnost poput one u poljskome jeziku na kašupskome je govornome području rijetka,

²⁴ <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?11=leksykon-kaszubski&lid=1164>

nalazimo je uglavnom samo u sjevernim dijalektima. Još jedna primjetna razlika je izostanak nepostojanoga **e** u imenicama jednine muškoga roda koje u poljskome jeziku završavaju na sufikse **-ek**, **-ec** i u genitivu množine imenica ženskoga i srednjega roda. Nadalje, unutarnja raščlamba kašupskoga jezika na 3 dijalekta koji se dalje dijele na mnogo mjesnih govora otežava borbu Kašuba u nastojanju izjednačavanja statusa kašupskoga s ostalim slavenskim jezicima. Naime, prosječni govornik sjevernih dijalekata imat će drugačiji vokabular, naglasak i izgovor određenih fonema od govornika središnje ili južne Kašubije. Zadnjih je godina uloženo puno napora u promociju i očuvanje kašupskoga jezika, otvaraju se škole na kašupskome, na sveučilištima se planira osnovati Katedre kašupskoga jezika, postavljaju se dvojezične table s informacijama u području gdje je stanovništvo većinom kašupsko... Iako u usporedbi s poljskim jezikom kašupski uglavnom nema razlika u korijenu većine riječi, što je i za očekivati s obzirom na to da je kašupski dugo vremena bio smatran poljskim dijalektom, razlika u govoru i pismu je i više nego očita

6. Literatura

1. Breza, Edward. (2001) Podstawowe wiadomości z morfologii. U: Edward Breza: *Kaszubszczyzna = Kaszëbizna*: 125-184. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej
2. Breza, Edward. (2011) Kašupski. U: Peter Rehder: *Uvod u slavenske jezike*: 173-178. Osijek. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera
3. Cybulski, Marek. (2006) Praktyczne aspekty Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. U: Jerzy Treder: *Kaszubszczyzna w przeszłość i dziś: praca zbiorowa = Kaszëbizna dōwni ě dzys*. Warszawa: Retro-Art
4. Comrie, Bernard; Greville G. Corbett. (1993) *The Slavonic languages*. New York: Routledge
5. Klemensiewicz, Zenon; Lehr-Sławiński, Tadeusz; Urbańczyk, Stanisław. (1955) *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe
6. Makùrôt, Hana. (2016) *Gramatika kaszëbsczégò jãzëka*. Gdańsk: Zrzeszenie Kaszubsko- Pomorskie
7. Ostaszewska D.; Tambor J. (2004) *Fonetyka i fonologia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
8. Pažderski, Dušan-Vladislav. (2010) Narodno stvaralaštvo Kašuba. U: *Kašupske narodne pripovetke*. Beograd: Alma
9. Popowska-Taborska, Hanna. (1980) *Kaszubszczyzna: zarys dziejów*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe
10. Rzetelska-Feleszko, Ewa. (2001) Rozwój kaszubszczyzny i jej odrębności. U: Edward Breza: *Kaszubszczyzna = Kaszëbizna*: 104 -106. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej

11. Sawicka, Irena. (2007) *Komparacja współczesnych języków słowiańskich: Fonetyka/Fonologia*. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej i Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
12. Sesar, Dubravka. (2003) Kašubi govore kašupski, ali koga to još osim njih zanima? U: *Suvremena lingvistika*, Vol. 55-56 No. 1-2, 2003.
13. Sesar, Dubravka. (2009) Kašupski jezik i globalizacija. U: Barbara Kryžan-Stanojević: *Lice i naličje jezične globalizacije*: 67-72. Zagreb: Srednja Europa
14. Sesar, Dubravka. (2011) *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim II*. Zagreb: FF-press
15. Stieber, Zdzisław. (1965) *Zarys dialektologii języków zachodnio-słowiańskich*: Warszawa. Państwowe Wydawnictwo Naukowe
16. Treder, Jerzy. (2001) Fonetyka i fonologia. U: Edward Breza: *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*: 107-124. Opole: Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej
17. Treder, Jerzy. (2002) *Język Kaszubski. Poradnik encyklopedyczny*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego Oficyna Czac
18. Treder, Jerzy. (2006) *Kaszubszczyzna w przeszłości i dziś*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe
19. Zieniukowa, Jadwiga (2009) Zmiany w statusie języka kaszubskiego od połowy XX wieku do początku XXI wieku, *Etnolingwistyka* 21, 259-269.

Elektronički izvori

1. <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?11=leksykon-kaszubski&lid=1195>
2. <http://naszekaszuby.pl/modules/artykuly/article.php?articleid=77>
3. http://www.naszekaszuby.pl/modules/newbb/viewtopic.php?topic_id=845&forum=1
4. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Kaszuby_-_dialekty_wg_F.Lorentza.png
5. <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php?11=leksykon-kaszubski&lid=1164>
6. <http://magazynkaszuby.pl/2016/04/jezyk-gwara-gorale-daleko-nami/>